

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

M 208

Tjänste

Kopia från Institutet för språk och folkminnen, Frågelista M 208

FOJKLIGA FÖRESTÄLLNINGAR OM RÅTTOR OCH MÖSS, LÄMME OCH

FLÄDERMUS.

Råttor och möss.

Benämningar.

Vilken var den vanliga benämningen på råttor och möss? Skilde man mellan olika arter? Fanns sådana benämningar som "de små", "mina vackra fröknar" eller annat liknande? När användes dessa benämningar och varför?

Skydd mot råttor.

Berätta om olika sätt att skydda sig och gården med dess produkter för råttor och möss! Härmed avses icke rationella fångstmetoder (såvida inte någon särskilt ålderdomlig råttfälla använts, vilken bör beskrivas och ritas av) utan i stället metoder av mer eller mindre magisk art. Kunde man med någon formel skicka bort råttorna från en gård? Hur lydde denna formel i så fall? Fanns det personer, som kunde "stämna" råttor? Hur gick detta till? Troddes råttorna kunna hämnas, om man förföljde dem? Berätta närmare härom! Andra metoder, t.ex. att fånga en råtta levande, tjära den och hänga en bjällra om halsen? Trodde man att råttorna drog till en gård, som fått besök av en icke kyrktagen kvinna? Annat liknande?

Medicin och magi.

På vilket sätt och vid vilka sjukdomar ha råttor använts i folkmedicinen? T.ex. vid frostsador, tandvärk, urinvägarnas sjukdomar? Beskriv närmare!

Har råttor eller delar av råttor använts i magiskt syfte? T.ex. råttor som kärleksmedel? Har Ni hört talas om någon sådan händelse, så beskriv närmare hur det gick till och vilka personer som voro inblandade!

Tydor.

Har man tagit varsel av råttor och möss? T.ex. varsel för skeppsbrott, dödsfall, fattigdom, väderlek eller annat? Beskriv närmare! Ansågos råttor (t.ex. vita) turliga?

Talesätt m.m.

Känner Ni till formeln "Mus, mus, ge mig bentand" o.s.v.? Hur är fortsättningen och i vilket sammanhang framsades denna ramsa?

Annan tro och iakttagelse.

Redogör för andra föreställningar om råttor och möss! T.ex. att råttorna ha gifttänder men att om giftblåsorna, som sitta bakom tänderna, avlägsnas, så blir köttet gott att steka? Eller att råttorna suga blod ur oxarna? Eller att råttorna dö, om de råka springa över en väg, där lik förts? Andra liknande föreställningar?

Näbbmusen.

Intager näbbmusen en annan ställning inom folktron än vanliga råttor och möss? Berätta därom! Ansågs den t.ex. vara ett heligt djur, som kunde hämnas på en människa, som gjorde den en oförrätt? Undvek man därför att skada näbbmöss?

Användes näbbmusens blod som medicin? Mot vilken sjukdom och hur? Kunde näbbmusen användas på annat sätt i medicinskt syfte för människor eller djur? Beskriv närmare!

Lämmeln.

Vad kallas lämmeln i Eder bygd och hur ser den ut? Var ansågs den leva och hur? Kunde dess skinn användas på något sätt? Hur reagerade man inför en lämmel? Försökte man döda den eller undvek man den?

Ansågs lämmeln förebåda svagår eller annat? Berätta vad Ni hört om "lämmelår"!

Finns berättelser om varför lämmeln visar sig så sällan och då i så stora massor? Troddes den regna ned från himmelen? Kallades den för "djävulens löss" eller annat liknande?

Berätta utförligt om alla föreställningar som finnas om lämmeln!

Flädermusen.Benämningar och iakttagelse.

Vad kallades flädermusen i Eder bygd? T.ex. kvällsfläxa, kvällsskingla, kvällsfläcka, nattfågel, nattskata, lärlapp?

När och hur uppträder flädermusen? Var troddes den tillbringa dagarna och vintern?

Tydor.

Har man tagit tydor av flädermusens uppträdande? T.ex. att någon kommer att dö om den flyger in i stugan? Att det skall bli fint väder, om den flyger omkring på aftonen? Andra tydor?

Medicin och magi.

Vilken uppfattning har man om flädermusens blod?

Har flädermusen eller delar av den använts i medicin? På vilket sätt och för vilka sjukdomar (huvudvärk, öronsjukdomar eller andra)?

Har flädermusen eller delar av den använts som magiskt medel? T.ex. för jakt- eller fisklycka, för skjutskicklighet, för att väcka kärlek, för att få uppgift om ett ofött barns kön, för att bli seende? För andra ändamål? Beskriv närmare!

Har man ansett att flädermusen haft med trollkunniga personer att göra eller med övernaturliga väsen? Beskriv!

Talesätt m.m.

Finns rim eller talesätt om flädermusen, så återgiv dessa!